ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ЗАДЛЯ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В УКРАЇНІ ЗА НАСЛІДКОМ ВІЙСЬКОВОГО ОЗБРОЄНОГО НАПАДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.1.2022.01[1] Check for updates

Реферат. Назаров О. А. порушує питання про науково обґрунтоване обчислення грошової компенсації моральної шкоди, завданої мешканцям України збройним нападом російської федерації, розпочатим 24 лютого 2022 р. Матеріал підготовлено для Всеукраїнської науково-практичної конференції (за міжнародною участю) «Актуальні питання судової психологічної експертизи у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди» (Харків, 3 червня 2022 р.). Автор спирається на Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1949 р., який зобов'язує сторони збройного конфлікту захищати цивільне населення та медичний персонал, і кваліфікує удари по житлових кварталах, лікарнях і машинах швидкої допомоги як воєнні злочини. Правовою основою відшкодування визначено ст. 23 Цивільного кодексу України: розкрито чотири форми моральної шкоди та критерії, за якими суд встановлює її розмір (характер правопорушення, глибина фізичних і душевних страждань, ступінь вини, вимоги розумності й справедливості). Фактичний матеріал становлять дані Управління Верховного комісара ООН з прав людини станом на 10 квітня 2022 р. (4232 жертви серед цивільних, з них 1793 загиблі й 2439 поранених), повідомлення Генеральної прокуратури України про 176 загиблих дітей і відомості про 4,5 млн біженців. Методичною основою експертної оцінки названо Методику психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (Савкіна Т. В., Єгорова Т. М., Сліпець О. О. та ін.; ХНДІСЕ, 2017), зареєстровану Мін'юстом 18.01.2019 за № 14.1.75; окреслено об'єкт і предмет такого дослідження. Автор закликає судових експертів-психологів зважити на можливе навантаження в разі звернень близьких членів родин загиблих і вказує на негативну судову практику щодо «колективних» розрахунків розміру відшкодування без урахування індивідуальних особливостей потерпілого. Запропоновано три напрями: репарації держави-агресора (з історичним прикладом виплат Німеччини після Першої світової війни), програми ООН з відшкодування збитків (реституція, компенсація, реабілітація, сатисфакція, гарантії неповторення) та індивідуальну судово-психологічну експертизу щодо кожного потерпілого чи позивача. Висновок: Україні разом із міжнародними організаціями потрібно виробити справедливі й науково обґрунтовані способи обчислення такої компенсації.

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, збройна агресія російської федерації, судово-психологічна експертиза, спеціальні психологічні знання, репарації, міжнародне гуманітарне право, стаття 23 ЦК України, методика дослідження моральних страждань.

Problematic Aspects of Applying Special Psychological Knowledge to Compensation for Non-Pecuniary Damage in Ukraine Resulting from the Armed Military Attack of the Russian Federation

Nazarov O. A.

Abstract. Nazarov O. A. addresses how monetary compensation for non-pecuniary (moral) damage suffered by residents of Ukraine as a result of the armed attack of the russian federation, launched on 24 February 2022, can be calculated on a scientifically sound basis. The paper was prepared for an all-Ukrainian conference with international participation on forensic psychological examination in moral damage cases (Kharkiv, 3 June 2022). The author refers to Additional Protocol I to the Geneva Conventions, which obliges parties to an armed conflict to protect civilians and medical personnel, and to Article 23 of the Civil Code of Ukraine, which defines the forms of moral damage and the criteria courts use to set compensation. Factual material includes figures of the Office of the UN High Commissioner for Human Rights as of 10 April 2022 (4,232 civilian casualties, including 1,793 killed and 2,439 injured), data of the Prosecutor General's Office of Ukraine on 176 children killed, and UN estimates of 4.5 million refugees. The methodological basis for expert assessment is the Methodology of Psychological Research in Cases of Moral Suffering and Compensation for Moral Damage (Kharkiv Research Institute of Forensic Examinations, 2017), registered by the Ministry of Justice of Ukraine in 2019. The author invites forensic psychologists to consider the possible workload when close relatives of the dead seek examinations, and notes negative court practice regarding collective calculations that ignore the individual characteristics of each victim. Three routes are proposed: reparations paid by the aggressor state, UN reparation programmes (restitution, compensation, rehabilitation, satisfaction and guarantees of non-repetition), and individual forensic psychological examinations to establish an approximate amount of compensation for each claimant. Ukraine and international organisations are urged to develop fair and evidence-based methods for such calculations.

Keywords: moral damage, non-pecuniary damage, compensation, armed aggression of the russian federation, forensic psychological examination, special psychological knowledge, reparations, international humanitarian law, Civil Code of Ukraine.

Першоджерело: *Назаров О. А. Проблемні аспекти застосування спеціальних психологічних знань задля відшкодування моральної шкоди в Україні за наслідком військового озброєного нападу російської федерації. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (за міжнар. участю). Реферат оприлюднено на сайті 27.06.2022; у номері — 30.06.2022; DOI:* ***10.53672/ej.1.2022.01***[1].

References

1. Nazarov O. A. Problemni aspekty zastosuvannia spetsialnykh psykholohichnykh znan zadlia vidshkoduvannia moralnoi shkody v Ukraini za naslidkom viiskovoho ozbroienoho napadu rosiiskoi federatsii [Problematic Aspects of Applying Special Psychological Knowledge to Compensation for Non-Pecuniary Damage in Ukraine Resulting from the Armed Military Attack of the Russian Federation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. Vol. 7, No. 3 (39). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2022.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/6834-nazarov-o-a-problemni-aspekti-zastosuvannya-spetsialnikh-psikhologichnikh-znan-zadlya-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-v-ukrajini-za-naslidkom-vijskovogo-ozbroenogo-napadu-rosijskoji-federatsiji (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].